

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

คนไทยเชื่อกันมาช้านานแล้วว่านิทานชาดกเป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ได้ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างต่อเนื่องจนถึงพระชาติสุดท้ายก่อนที่จะประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ การเล่านิทานชาดกจึงผูกติดอยู่กับความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนา นิทานชาดกเหล่านี้มีลักษณะเด่นที่เป็นนิทานขนาดสั้น มีเนื้อเรื่องไม่ซับซ้อนมุ่งสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว เน้นเรื่องบาปบุญคุณโทษและกฎแห่งกรรม อันเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน โดยยกนิทานอุทาหรณ์มาประกอบการสอนให้เข้าใจง่าย อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญญาและคติธรรมจนยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ดังที่กึ่งแก้ว อรรถากร กล่าวไว้ว่า

ถึงแม้การเล่านิทานจะเป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินเป็นจุดใหญ่ก็ตาม การเล่าก็มีสาระแก่นสารที่แสดงถึงสัจธรรมของประชาชน กล่าวคือชี้ชวนให้เห็นหลักศีลธรรมและจรรยา อันเป็นความเชื่อถือและแนวปฏิบัติต่างๆ ... นิทานอุทาหรณ์อื่นๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น นิทานอีสป ยังมีความหมายไม่ลึกซึ้งเท่า เพราะชาดกนั้นนอกจากจะให้คติแล้ว ยังสัมพันธ์กับพุทธประวัติอันแสดงถึงวิวัฒนาการทางกายและใจของชีวิตหนึ่ง จากความหยาบไปสู่ความประณีตและจากความเป็นผู้มีสติปัญญาน้อยไปสู่ความสุ่มรอบรู้ เรื่องชาดกจึงเป็นประโยชน์แก่การศึกษาหลักและแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง¹

¹ กึ่งแก้ว อรรถากร, *วรรณกรรมจากบ้านใน* (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514), หน้า 16.

นิทานชาดกที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมไทยนี้มีที่มาจากพระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่า นิบาตชาดก หรือ อรรถกถาชาดก แต่เดิมชาดกเหล่านี้เป็นนิทานพื้นบ้านที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในอินเดียตั้งแต่สมัยโบราณราวศตวรรษที่ 3 หรือศตวรรษที่ 2 ก่อนคริสตกาล² บางเรื่องก็ไม่อาจกำหนดเวลาได้ว่าล่วงมานานแล้วเท่าใด แต่ผู้สนใจพระไตรปิฎกบางท่านก็เชื่อว่า ชาดกไม่ใช่เหตุการณ์ในอดีตของพระพุทธเจ้าจริงๆ เป็นแต่นำเรื่องเก่าที่มีมาในอินเดียโบราณมาเล่าเทียบเพื่อสอนธรรมะ³ ให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายขึ้นเท่านั้น

อรรถกถาชาดกเป็นคัมภีร์หนึ่งใน 15 คัมภีร์ของขุททกนิกาย ในพระสูตรตันตปิฎก แบ่งออกเป็น 22 หมวดหรือนิบาต ตามจำนวนคาถาในเรื่อง ซึ่งมีทั้งสิ้น 547 เรื่อง หรือที่ชาวบ้านรู้จักกันในนามของพระเจ้า 500 ชาติหรือ 550 ชาติ⁴

วินเตอร์นิทซ์ (Winternitz) ผู้เชี่ยวชาญด้านภารตวิทยา กล่าวว่าในชั้นแรกชาดกคงอยู่ในรูปสมบุรณ์ คือมีเนื้อเรื่องประกอบด้วยร้อยแก้วและร้อยกรอง แต่เนื่องจากร้อยแก้วไม่มีฉันทลักษณ์แน่นอนตายตัวดังร้อยกรอง เมื่อเวลาผ่านไปร้อยแก้วจึงสูญหายจากความทรงจำคงเหลือเพียงคาถาในรูปของร้อยกรองเท่านั้น⁵ ต่อมาจึงเกิดการอธิบายความในคาถา เรียกว่า อรรถกถา ซึ่งกล่าวกันว่ามีการอธิบายหลังจากการรวบรวมชาดกในพระไตรปิฎกได้ไม่นานพร้อมกับคัมภีร์อรรถกถาอื่นอีกหลายคัมภีร์ และอรรถกถาชาดกฉบับภาษาบาลีคงจะได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาสิงหลเช่นเดียวกับพระไตรปิฎก ต่อมาจึงได้แปลกลับมาเป็นภาษาบาลีอีกครั้งเมื่อพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีสูญหายไปจากอินเดีย⁶

² M.Winternitz , "Jataka" Encyclopedia of Religion and Ethics, ed. (Jame Hastings VII, 1967), p. 492.

³ ปรีชา ช่างขวัญยืน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก (โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 79.

⁴ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, จิตรกรรมฝาผนัง : นิทานชาดก (พระเจ้า 500 ชาติ) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2540).

⁵ M.Winternitz, "Jataka" อ้างถึงใน นิยะดา สาริกภูติ, "ปัญญาชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 9.

⁶ สุภาพรรณ ณ บางช้าง, ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 272.

มีหลักฐานว่าคนไทยรู้จักนิทานชาดกมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย ดังที่มีภาพสลักลายเส้นบนแผ่นหินชนวน ที่เพดานอุโมงค์ของมณฑปวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย เป็นภาพแสดงชาดก เช่น นิโครธชาดก มมหเวทชาดก ความฉันทชาดก และอสูรมันตชาดก ฯลฯ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานเกี่ยวกับความแพร่หลายของนิทานชาดกไว้ใน "คำนำ" เรื่อง 'ปัญญาสชาดก'⁷ ว่า "หนังสือนิบาตชาดกนี้ ต้นฉบับภาษาบาลีมีอยู่ในสยามประเทศมาช้านานดึกดำบรรพ์ แต่ยังมีผู้ใดได้แปลเป็นภาษาไทยเรียบเรียงให้เป็นหมู่ตามคัมภีร์เดิมไม่ เป็นแต่เลือกแปลเฉพาะเรื่อง แปลออกเป็นหนังสือเทศน์บ้าง เป็นหนังสือสวดบ้าง" และพระองค์ยังได้กล่าวถึงตำนานของหนังสือ เวสสันดรชาดก⁸ ซึ่งเป็นเรื่องในมหานิบาตที่คนไทยรู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า "หนังสือเวสสันดรชาดกนี้คงจะได้แปลออกเป็นภาษาไทยแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของสยามประเทศ แต่เห็นจะไม่ได้แต่งเป็นกลอนและจะไม่ยาวนัก จึงมิได้มีคำแปลครั้งนั้นเหลืออยู่ให้พบเลย" การแปลอรรถกถาชาดกครั้งแรกเท่าที่มีหลักฐานเห็นจะได้แก่ การแปลและแต่งมหาชาติคำหลวง ใน พ.ศ.2025

เนื้อหาของอรรถกถาชาดก กล่าวถึงพระอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิหลังและการกลับชาติมาเกิดของบุคคลในสมัยพุทธกาล มีการอธิบายปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นแล้ว และกล่าวถึงหลักธรรมคำสอนที่ทรงแสดงในโอกาสต่างๆ ตามที่มีผู้ปรารภ มักกล่าวกันว่า อรรถกถาชาดกมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อแสดงหลักธรรม ภาสิตที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตก็เป็นแนวทางของหลักศาสนา มิได้มุ่งคติทางโลกหรือเพื่อความอยู่รอดของตน⁹ และมุ่งอบรมสั่งสอนบรรดาภิกษุสาวกเป็นสำคัญ ทั้งการให้ประพฤติปฏิบัติตามและห้ามปรามมิให้ปฏิบัติ¹⁰

⁷ ปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ (พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, 2499), หน้า คำนำ.

⁸ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ภาพยัสักรบรรพ (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, พิมพ์เนื่องในงานปลงศพนายแฉ่ม พ.ศ.2459), หน้า ข.

⁹ กุสุมา รัชชมนี, นิทานอุทาหรณ์ในวรรณคดีสันสกฤต (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2525), หน้า 53.

¹⁰ พรวิภา วัฒนรัชานกุล, "การศึกษาบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกกับชาดกที่แต่งในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 16.

หากพิจารณาคำสอนในอรรถกถาชาดกอย่างละเอียดแล้ว จะพบว่า สาระคำสอนส่วนใหญ่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป เช่น คบคนดีเป็นมิตร เคารพบุคคลที่ควรเคารพ มีความกตัญญู รู้จักใช้ปัญญาในแก้ปัญหา ไม่ทะนงตน ฯลฯ คำสอนต่างๆ เหล่านี้เหมาะสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ครองเรือนที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา ในวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ ของไทยก็มักมีสาระสำคัญกล่าวถึงแนวปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตเช่นกัน ทั้งในวรรณคดีคำสอนราชสำนัก เช่น สุภาสิตพระร่วง กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ อิศริญาณภาสิต เพลงยาวถวายโอวาท ฯลฯ และวรรณคดีคำสอนท้องถิ่น เช่น ปรีสนาสอนน้อง สุภาสิตสอนหญิงคำภีร์ อินทนิพนธ์สอนลูก กาพย์ปู้สอนหลาน และเสี้ยวสวาสดีคำกลอน เป็นต้น

สาระคำสอนที่ตรงกันนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า อรรถกถาชาดก น่าจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นวรรณคดีคำสอนของคนในสังคมไทย แม้สุภาพรรณ ณ บางช้างจะกล่าวไว้ว่า “คัมภีร์ชาดกเป็นที่ประมวลชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวอินเดียในยุคนั้น”¹¹ ก็ตาม แต่อรรถกถาชาดกก็น่าจะมีสาระคำสอนที่มุ่งสอนคนในสังคมทั่วไป เห็นได้จากความแพร่หลายในรูปของประติมากรรม จิตรกรรมและวรรณกรรมในดินแดนไทยหลังจากได้รับอิทธิพลการเผยแผ่พุทธศาสนา จึงอาจกล่าวได้ว่า อรรถกถาชาดกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และสามารถนำมาศึกษาในฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนเรื่องหนึ่งของไทยได้

ในด้านกลวิธีการสร้างเรื่องเพื่อสอนของอรรถกถาชาดกนั้น ก็มีกลวิธีที่น่าสนใจ เช่น การเน้นพฤติกรรมของตัวละครให้โดดเด่นจนเป็นแบบอย่างของแนวปฏิบัติสำหรับคนทั่วไป หรือเป็นแนวปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมในอุดมคติ ดังที่ ฐานิสร์ ชาครัตพงษ์ กล่าวถึงคุณค่าของชาดกไว้ว่า

คัมภีร์ชาดกมีคุณค่าอย่างมหาศาลสำหรับประวัติพุทธศาสนา เพราะชาดกเหล่านี้ทำให้เราเข้าใจพระพุทธศาสนา หลักการเกี่ยวกับชาดกก็ขึ้นอยู่กับหลักกรรมและอุดมคติทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เรื่องอรหันต์ผู้เข้าสู่นิพพาน แต่เป็นพระโพธิสัตว์ผู้ในอดีตชาติท่านได้บำเพ็ญประโยชน์อันใหญ่ เป็นการปูทางให้บรรลุพุทธภูมิในอนาคต ไม่ว่าจะท่านจะเป็นผู้มีชาติกำเนิดสูงหรือต่ำก็ตาม ชาดกทุกเรื่องจะปรากฏว่า

¹¹ สุภาพรรณ ณ บางช้าง, ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา, หน้า 126.

ท่านเป็นผู้อนุเคราะห์ มีเมตตา เสียสละ กล้าหาญ ฉลาด และมีปัญญา
ยอดเยี่ยม¹²

อรรถกถาชาดกจึงเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่ไม่เพียงแต่จะมีเนื้อหาการบำเพ็ญบารมี
ของพระโพธิสัตว์เท่านั้น แต่น่าจะเป็นวรรณคดีคำสอนที่นำมาประกอบการสอนจริยธรรมและคติ
ธรรมที่ลึกซึ้งในระดับโลกียธรรม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติให้เข้าใจหลักธรรมขั้นสูงในระดับ
โลกุตตรธรรมได้ กลวิธีการสร้างเรื่องเพื่อสอนของอรรถกถาชาดกจึงน่าจะมีลักษณะเฉพาะ
แตกต่างกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้เห็นลักษณะเด่นของ
กลวิธีเหล่านี้ และเห็นความสัมพันธ์ของสาระคำสอนในอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น
ของไทยทั้งวรรณคดีคำสอนราชสำนักและวรรณคดีคำสอนท้องถิ่น ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง
รัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าอรรถกถาชาดกมีคุณค่าและความสำคัญที่จะเป็นวรรณคดี
คำสอนของไทยและมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย

การศึกษาเกี่ยวกับอรรถกถาชาดกเท่าที่ปรากฏเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา
นั้น อาจจัดได้หลายกลุ่มตามแนวทางการศึกษาดังนี้ กลุ่มแรกเป็นการศึกษาอรรถกถาชาดก
(ชาดกัญฐกถา) เฉพาะเรื่องในบางประเด็น ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของสมพงษ์ ไชศรีสกุล ศึกษาเรื่อง
"พฤติกรรมของสัตว์ในชาดกัญฐกถา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์"¹³ งานวิจัยนี้ เลือกววิเคราะห์อรรถกถา
ชาดกเฉพาะเรื่องที่มีตัวละครพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ต่างๆ และได้ศึกษาความสัมพันธ์
ของอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีไทย เกี่ยวกับที่มาของตำนาน ลำนวนไทย และเพลงกล่อมเด็ก

พรวิภา วัชรชนากุล ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้หญิงในอรรถกถา
ชาดกกับชาดกที่แต่งในประเทศไทย"¹⁴ เป็นการศึกษาบทบาทของผู้หญิงในอรรถกถาชาดกเฉพาะ

¹² ฐานิสร์ ชาครัตพงศ์, "ความรู้เรื่องชาดก" อักษรสาร (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2515) พิมพ์เนื่องในโอกาสงานสี่ศาสตราจารย์ 9 กันยายน 2515, หน้า 34.

¹³ สมพงษ์ ไชศรีสกุล, "พฤติกรรมของสัตว์ในชาดกัญฐกถา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์,"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).

¹⁴ พรวิภา วัชรชนากุล, "การศึกษารูปแบบบทบาทผู้หญิงในอรรถกถาชาดกกับชาดกที่แต่งใน
ประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2534).

เรื่องที่มีผู้หญิงเป็นตัวละครสำคัญ และได้เปรียบเทียบกับบทบาทของผู้หญิงในชาดกเรื่อง ธัญชัยบัณฑิตชาดก ศิวชัยชาดก และชาดกบางเรื่องใน ปัญญาสชาดก ผลของการศึกษาทำให้เห็นว่า บทบาทของผู้หญิงในวรรณคดีชาดก ว่า มีทั้งหญิงดีและหญิงร้ายที่เป็นศัตรูต่อบรรพชิต

พระมหาดรณรงค์ เพชรบุญดี ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงร้ายในชาดกกุฎฐกถา"¹⁵ เป็นการวิเคราะห์หรือรรถกถาชาดกเฉพาะเรื่อง que แสดงบทบาทและพฤติกรรมของผู้หญิงร้ายที่เป็นแม่ ลูกสาว น้องสาว ผู้หญิงทั่วไป รวมทั้งผู้หญิงที่เป็นภัยต่อพระภิกษุและพุทธศาสนา ผลของการศึกษาพบว่า อรรถกถาชาดกได้เสนอแนวปฏิบัติต่อผู้หญิงว่า บรรพชิตควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ไม่ควรสนทนาสองต่อสองและควรมีสติเมื่อต้องเกี่ยวข้องกับด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาอรรถกถาชาดกในลักษณะที่เป็นต้นเค้าของวรรณคดีไทยบางเรื่อง ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของนิยะดา สาริกภูติ เรื่อง "ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย" กล่าวถึงที่มาของวรรณคดีเรื่อง ปัญญาสชาดก อย่างละเอียด ผลของการศึกษาพบว่า ชาดกส่วนหนึ่งในปัญญาสชาดกได้รับอิทธิพลด้านโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และแนวคิดจากอรรถกถาชาดก¹⁶

ประเทือง ทินรัตน์ ศึกษาเรื่อง "ศกุนตลา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่างๆ"¹⁷ กล่าวถึง กุฎฐหาริชาดก ว่ามีเรื่องแหวนที่ระลึกเช่นเดียวกับเรื่องศกุนตลา

¹⁵ พระมหาดรณรงค์ เพชรบุญดี, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงร้ายในชาดกกุฎฐกถา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

¹⁶ นิยะดา สาริกภูติ, "ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 123.

¹⁷ ประเทือง ทินรัตน์, "ศกุนตลา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่างๆ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

จิรวรรณ คงจิตต์ ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกวีฉบับต่างๆ"¹⁸ กล่าวถึง กากาติชาตก และสุสันธิชาตก (สุสโสนธิชาตก) ว่าเป็นต้นเค้าของเรื่องกวี สัญญลักษณ์ มณีใส ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องจันทกนิรคำฉันท์"¹⁹ กล่าวถึง จันทกนิรชาตก ว่าเป็นต้นเค้าของเรื่อง จันทกนิรคำฉันท์ และวารุณี ศิริวัฒน์ธนา ได้วิเคราะห์เรื่อง "การศึกษาเรื่องไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา"²⁰ กล่าวถึง ไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา ว่ามีข้อความที่ได้อิทธิพลจากอรรถกถาเรื่อง อลัมพูสาชาตก และชาตกเรื่องอื่นๆ

กลุ่มที่เป็นการศึกษาด้านคติชนวิทยา ได้แก่ เจลิม มากนวล ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาตกกับนิทานอีสป"²¹ โดยเน้นศึกษาเปรียบเทียบโครงเรื่องประเภทนิทานแนวคิด สุภาสิตและคุณค่าของนิทานชาตกและนิทานอีสป

สุนีย์ ขวนสนธิ ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาตกทางวัฒนธรรมไทย"²² ศึกษาประเพณีการเทศน์มหาชาติ และแสดงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมของ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาตก

และด้านมานุษยวิทยาประยุกต์ ได้แก่ "การวิเคราะห์ชาตกฏฐกถาด้วยทฤษฎีมานุษยวิทยาสัญลักษณ์" ของอนุสรณ์ อุณโณ²³ ซึ่งศึกษาอรรถกถาชาตกในฐานะเป็นพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านที่เลื่อนสถานภาพจากการเป็นพระโพธิสัตว์มาเป็นพระพุทธเจ้า

¹⁸ จิรวรรณ คงจิตต์, "การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกวีฉบับต่างๆ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528).

¹⁹ สัญญลักษณ์ มณีใส, "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องจันทกนิรคำฉันท์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531).

²⁰ วารุณี ศิริวัฒน์ธนา, "การศึกษาเรื่องไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531).

²¹ เจลิม มากนวล, "การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาตกกับนิทานอีสป," (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2517).

²² สุนีย์ ขวนสนธิ, "วิเคราะห์ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาตกทางวัฒนธรรมไทย," (ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

²³ อนุสรณ์ อุณโณ, "การวิเคราะห์ชาตกฏฐกถาด้วยทฤษฎีมานุษยวิทยาสัญลักษณ์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

สำหรับงานวิจัย²⁴ ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอนของไทยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ได้ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาเรื่องเจ้าวิฑูรสอนหลานและพระลอสอนโลก"²⁵ โดยเปรียบเทียบวรรณคดีทั้งสองเรื่องว่ามีสาระคำสอนคล้ายกัน เพราะได้แนวคิดจากคติธรรมในพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

พ.ศ.2520 รัตนา สถิตานนท์ ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์สุภาสิตพระร่วงในแง่วัฒนธรรม"²⁶ โดยวิเคราะห์สุภาสิตพระร่วงในแง่วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับค่านิยมของคนในสมัยสุโขทัย

พ.ศ.2521 พัทณี อัยราวงษ์ ศึกษาเรื่อง "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาสิตสอนหญิงคำกลอน"²⁷ ผลจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาคำสอนในสุภาสิตสอนหญิงสะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องความประพฤติปฏิบัติของผู้หญิงในสังคมสมัยนั้น ซึ่งมีบทบาทและสถานภาพทางสังคมน้อยกว่าผู้ชาย

พ.ศ.2525 อีราวดี ไตลังคะ ศึกษาเรื่อง "วรรณกรรมคำสอนพระยามังราย"²⁸ โดยศึกษาเนื้อหาคำสอนทั้งหมด พบว่าจำแนกการสอนบุคคลตามสถานภาพในสังคม คำสอนเหล่านี้ได้สะท้อนสภาพสังคมและค่านิยมของล้านนา ในปีเดียวกันนี้ ปรีชา อุตระกุลและสุวัฒน์ ช่างเหล็ก ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวรรณคดีอีสานในเชิงจริยธรรม" พบว่า เนื้อหาที่สอนกล่าวถึงการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มีพื้นฐานจากหลักคำสอนในพุทธศาสนา จาริต และประเพณี

²⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สุภาพร คงศิริรัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างจากเอกสารโบราณ (พิษณุโลก : ภาควิชาภาษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2540), หน้า 9-11.

²⁵ ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, "วิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาเรื่องเจ้าวิฑูรสอนหลานและพระลอสอนโลก," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519).

²⁶ รัตนา สถิตานนท์ "วิเคราะห์สุภาสิตพระร่วงในแง่วัฒนธรรม," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

²⁷ พัทณี อัยราวงษ์ "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาสิตสอนหญิงคำกลอน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

²⁸ อีราวดี ไตลังคะ "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนพระยามังราย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).

พ.ศ.2527 ปราณี สุรสิทธิ์ ศึกษาเรื่อง "คำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก"²⁹ ผลจากการศึกษาพบว่าคำสอนสตรีนั้นมาจากปัจจัยทางสังคมและศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกของสตรีในอดีตว่ามีสถานภาพด้อยกว่าบุรุษ

นันทา ชุนภักดี ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์ความเชื่อของชายไทยในสวัสดิรักษา"³⁰ พบว่า สวัสดิรักษามีเนื้อหาสอนผู้ชายโดยเฉพาะ ทั้งข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามมิให้ปฏิบัติ คำสอนนี้อิงกับคติความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ และหลักพุทธศาสนา

พ.ศ.2529 ศิริมา เจนจิตมัน ศึกษาเรื่อง "วรรณกรรมคำสอนสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว"³¹ ผลจากการศึกษาพบว่าคำสอนส่วนใหญ่นิยมแต่งเป็นกลอนเพลงยาว มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา คำสอนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านศีลธรรม จริยธรรมและสภาพสังคมในสมัยนั้น

พ.ศ.2529 นงลักษณ์ ชุนทวิ ศึกษาเรื่อง "การศึกษาคุณค่าวัฒนธรรมอีสานเรื่องเสี้ยวสวาสดี"³² พบว่า เนื้อหาที่สอนเป็นหลักการดำเนินชีวิตส่วนตัว การรับราชการ การจัดระเบียบสังคมอีสานซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

รำพึง ศิลาลง ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวรรณคดีคำสอนประเภทร้อยกรองช่วงก่อนได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกในเชิงจริยธรรม"³³ พบว่าเนื้อหาคำสอนสอดคล้องกับหลักจริยศาสตร์ของพุทธศาสนาในเรื่องการปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นในสังคมตามสถานภาพทางสังคม

²⁹ ปราณี สุรสิทธิ์ "คำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,2527).

³⁰ นันทา ชุนภักดี รายงานการวิจัยเรื่อง"การวิเคราะห์ความเชื่อของชายไทยในสวัสดิรักษา," (นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร,2527).

³¹ ศิริมา เจนจิตมัน "วรรณกรรมคำสอนสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว," (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2529).

³² นงลักษณ์ ชุนทวิ "การศึกษาคุณค่าวัฒนธรรมอีสานเรื่องเสี้ยวสวาสดี," (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,2529).

³³ รำพึง ศิลาลง,"การศึกษาวรรณคดีคำสอนประเภทร้อยกรองช่วงก่อนได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกในเชิงจริยธรรม," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2530).

สัทธา อริยะธุกันต์ ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนอีสานใต้"³⁴ พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ได้รับจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาและมีคำสอนดั้งเดิมของบรรพบุรุษเป็นส่วนประกอบ ซึ่งมีคุณค่าในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม จริยธรรมและความเชื่อ

พ.ศ.2531 กิ่งแก้ว เพ็ชรราช ศึกษาเรื่อง "สวัสดิรักษาและสุภาษิต : วรรณกรรมท้องถิ่นจากตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์"³⁵ พบว่า สวัสดิรักษาและสุภาษิตที่ได้ศึกษามีเนื้อหาคล้ายกับสุภาษิตสอนหญิง สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับหลักศาสนาและความฝัน สุภาษิตสอนการปฏิบัติตนต่อบุคคลในระดับต่างๆ การประกอบกิจการงานและด้านความประพฤติส่วนตัว ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของสตรีนั้น เน้นเรื่องการปฏิบัติต่อบิดามารดาและต่อสามี

มาลี แก้วละเอียด ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องปริสนาสอนน้อง"³⁶ เป็นการศึกษาดำเนินการสร้างแบบสอบถามทางสถิติ เพื่อแสดงเจตคติของชาวนครศรีธรรมราชที่มีต่อวรรณคดีคำสอนเรื่องนี้ ซึ่งได้ผลว่ามีเจตคติที่ดีต่อเนื้อหาคำสอน

สุภาพร คงศิริรัตน์ ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเรื่องศรีสวัสดิวัตร"³⁷ ผลจากการศึกษาพบว่า ศรีสวัสดิวัตรเป็นแบบหัดอ่านของศิษย์วัดที่มีเนื้อหาสั่งสอนการประพฤติปฏิบัติของศิษย์ต่อครู

พ.ศ.2533 จริญญารัตน์ รัตนากร ศึกษาเรื่อง "โลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน"³⁸ โลกทัศน์ ที่ศึกษามี 3 ด้านคือ โลกทัศน์ต่อมนุษย์ พบว่านิยมผู้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณี เคารพผู้อาวุโส ชยัน กล่าวหาญและมีความรู้ โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ พบว่าธรรมชาตินั้นให้

³⁴ สัทธา อริยะธุกันต์ "การวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนอีสานใต้," (บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, 2530).

³⁵ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช, รายงานการวิจัยเรื่อง "สวัสดิรักษาและสุภาษิต : วรรณกรรมท้องถิ่นจากตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์," (อุตรดิตถ์ : วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, ม.ป.ป.).

³⁶ มาลี แก้วละเอียด ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องปริสนาสอนน้อง," (ปริญญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2531).

³⁷ สุภาพร คงศิริรัตน์ "การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเรื่องศรีสวัสดิวัตร," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531).

³⁸ จริญญารัตน์ รัตนากร "โลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน," (ปริญญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2533).

ทั้งคุณและโทษแก่นุชย์ และโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติพบว่า มีความเชื่อเรื่องผี แขน ขณะเดียวกันก็ยอมรับเรื่องกฎแห่งกรรม

ชัยณรงค์ โคตะนนท์ ศึกษาเรื่อง "อุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภท วรรณกรรมคำสอน"³⁹พบว่า ผู้นำตามอุดมคติที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นมีพื้นฐานทางความคิด ความเชื่อมาจากการผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ากับแนวความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น

พ.ศ.2534 วชิราพร วุฒิสาร ศึกษาเรื่อง "โลกนิติคำกาพย์อีสาน"⁴⁰ในด้านศิลปะการ ใช้ถ้อยคำ และด้านเนื้อหา พบว่าคำสอนนั้นสอดคล้องกับคำสอนทางพุทธศาสนาทุกประการ

พ.ศ.2540 สุภาพร คงศิริรัตน์ ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนท้องถิ่น ภาคเหนือตอนล่างจากเอกสารโบราณ"⁴¹ ผลจากการศึกษาพบว่า คำสอนเหล่านี้เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจของกวีท้องถิ่นและอีกส่วนหนึ่งเป็นการรับอิทธิพลจากวรรณกรรมแบบฉบับของภาคกลาง เนื้อหาโดยรวมเป็นการสอนให้ประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในสังคม

และ พ.ศ.2542 นิยะดา เหล่าสุนทรและคณะ ศึกษาเรื่อง "ภูมิปัญญาของคนไทย : ศึกษาจากวรรณกรรมคำสอน"⁴²ผลจากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมคำสอนของไทยได้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาไทยที่ได้กำหนดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนตามบทบาทหน้าที่และสถานภาพในสังคม

งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอนข้างต้นนี้ จะเห็นว่า มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นการศึกษา ทั้งวรรณคดีคำสอนราชสำนักและวรรณคดีคำสอนท้องถิ่น ผลของการศึกษาโดยรวมจะให้ข้อสรุป คล้ายๆ กันว่า วรรณคดีคำสอนของไทยจะกล่าวถึงสาระคำสอนที่เป็นแนวทางการปฏิบัติตนใน

³⁹ ชัยณรงค์ โคตะนนท์, "อุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภท วรรณกรรมคำสอน," (ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2533).

⁴⁰ วชิราพร วุฒิสาร, "โลกนิติคำกาพย์อีสาน," (ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2534).

⁴¹ สุภาพร คงศิริรัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนท้องถิ่น ภาคเหนือตอนล่างจากเอกสารโบราณ," (ภาควิชาภาษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2540).

⁴² นิยะดา เหล่าสุนทรและคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง "ภูมิปัญญาของคนไทย : ศึกษาจากวรรณกรรมคำสอน," (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542).

สังคมคล้ายๆ กัน แต่ก็อาจมีรายละเอียดต่างออกไปบ้างตามความเชื่อและค่านิยมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว คำสอนเหล่านี้มักสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า อรรถกถาชาดกเป็นวรรณคดีที่มีผู้นิยมนำมาศึกษาวิเคราะห์ แต่มักเป็นการศึกษาเฉพาะด้านหรือเลือกศึกษาเฉพาะเรื่องเท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาอรรถกถาชาดกทั้งหมดในฐานะที่เป็นวรรณคดีคำสอนของไทย และยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ของสาระคำสอนในอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นของไทย ซึ่งอาจทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของอรรถกถาชาดกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์สาระคำสอนและกลวิธีการสร้างเรื่องเพื่อสอนของอรรถกถาชาดก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นของไทย เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของอรรถกถาชาดกในฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทยและอิทธิพลที่มีต่อวรรณคดีเรื่องอื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านวรรณคดีศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์สาระคำสอน และกลวิธีการสร้างเรื่องเพื่อสอนของอรรถกถาชาดก
2. ศึกษาคุณค่าและความสำคัญของอรรถกถาชาดกในฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทย
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

อรรถกถาชาดกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีคุณค่าในฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ และมีลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการสอนหลักธรรม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลอรรถกถาชาดก จาก พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 55-63 พิมพ์ครั้งที่ 3 มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2525 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,2536). ด้วยเพราะพระสูตรและอรรถกถาแปลชุดนี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และแสดงข้อความที่เป็นคาถาและอรรถกถาปรากฏให้เห็นชัดเจน

1.5 ขั้ดตกลงเบื้องต้น

การอ้างอิงอรรถกถาชาดกในพระสูตรและอรรถกถาแปลขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดกนี้ จะใส่วงเล็บกำกับ ได้แก่ (เล่มที่ / เลขหน้า) เช่น อปัณนชาดก(55/154-170) หมายถึงเล่มที่ 55 หน้า 154 ถึง 170

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เห็นสาระคำสอนและกลวิธีการสร้างเรื่องเพื่อสอนของอรรถกถาชาดก
2. ทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของอรรถกถาชาดกในฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทย
3. ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของอรรถกถาชาดกกับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น
4. ทำให้เห็นความนิยมในการเลือกรับนิทานชาดกของไทย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์อรรถกถาชาดก ทั้งสิ้น 547 เรื่อง ใน พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 55-63 แล้วกำหนดโครงร่างของวิทยานิพนธ์
2. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
3. นำข้อมูลที่ค้นคว้าได้ มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่
4. เรียบเรียงเป็นบทตอนตามเค้าโครงเรื่องที่ได้วางไว้
5. สรุปและเสนอผลการวิจัย